

OCHRANA OZNAMOVATELE

WHISTLEBLOWING

HARTMANN
JELÍNEK
FRÁŇA
a partneři

ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ
HARTMANN, JELÍNEK, FRÁŇA A
PARTNEŘI, S.R.O.

Whistleblowing (z angličtiny doslova hvízdání na píšťalku) je celosvětově používaný termín, který označuje pravidla sloužící k ochraně oznamovatelů, přičemž v České republice je užíván jako termín shrnující pravidla ochrany oznamovatele definovaná zákonem č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů, který se stal platným a účinným k 1. 8. 2023. (dále též jen „zákon“)

Zákon uvedený výše zjednodušeně řečeno upravuje postup při ohlášení nebo zveřejnění informací o protiprávním jednání v organizaci, která je povinna zřídit kanál pro oznámení a zajistit nejen nápravná opatření, ale zároveň je povinna ochránit oznamovatele, který za své „oznámení“ nesmí být postihován.

CO SE ROZUMÍ OZNÁMENÍM?

Oznámení je informace oznamovatele o možném protiprávním jednání, k němuž došlo nebo má dojít. Co se rozumí protiprávním jednáním, zákon přesně vymezuje. Přijetí informace, její zpracování, vyhodnocení jako oznámení či odmítnutí informace, pokud se o oznámení dle definice zákona nejedná, jsou pak činnosti, které jsou povinné subjekty povinny zajistit. Právě za tím účelem, je každý povinný subjekt povinen zavést oznamovací systém, jenž slouží primárně k příjmu oznámení a jejich zpracování dle požadavků zákona.

KDO JE OZNAMOVATEL, KTERÝ MŮŽE PODAT OZNÁMENÍ?

Oznamovatelem je osoba, která, byť i zprostředkovaně, vykonávala nebo vykonává práci nebo jinou obdobnou činnost, pro povinný subjekt, nebo byla nebo je s povinným subjektem v kontaktu v souvislosti s výkonem práce nebo jiné obdobné činnosti. Z poznatků praxe, zejména v západní Evropě, je pak zřejmé, že nejčastěji se bude jednat o zaměstnance povinných subjektu.

KOHO VŠEHO SE POVINNOST OCHRANY OZNAMOVATELE TÝKÁ?

Ochranu oznamovatele jsou povinny zajistit v souladu se zákonem mimo jiné též všechny právnické osoby zaměstnávající nad 50 zaměstnanců, nejedná-li se o povinnou osobou podle zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

Právnické osoby zaměstnávající sice nad 50 zaměstnanců, ale méně než 250 zaměstnanců musí splnit požadavky zákona do 15. 12. 2023.

CO SE MYSLÍ ZAVEDENÍM OZNAMOVACÍHO SYSTÉMU?

Právnické osoby, jež jsou ze zákona povinnými subjekty, v rámci plnění svých povinností musí zřídit kanál pro příjem oznámení. Zároveň pak musí určit osobu (příslušná osoba), která oznámení přijme, prověří a vyřeší. Propojení zřízeného kanálu pro příjem oznámení, činnosti příslušné osoby a technického zabezpečení ochrany oznamovatele, je zavedením oznamovacího systému.

Samotným smyslem a účelem zavedení systému a pravidel včasného řešení interních oznámení, je pak jejich důkladné prověření a samotné vyřešení, jež by mělo v rámci právnických osob přispívat k zvýšení efektivity jejich procesů, a zároveň eliminovat svoje reputační a materiální škody.

Formálním úkonem zavedení oznamovacího systému je pak vyvěšení tzv. Směrnice o ochraně oznamovatele (dále též jen „směrnice“), kterou povinný subjekt potencionálním oznamovatelům sděluje veškeré informace nutné k podání oznámení.

Směrnice, způsob jakým podat oznámení skrze oznamovací systém a kontaktní údaje na příslušnou osobu (telefon, e-mail, či doručovací adresu), jsou informace, které musí být uveřejněny způsobem umožňujícím dálkový přístup.

Právnícké osoby zaměstnávající méně než 250 zaměstnanců, mohou oznamovací systém sdílet s jinými povinnými subjekty.

KDO JE PŘÍSLUŠNÁ OSOBA A JAKÉ JSOU JEJÍ POVINNOSTI?

Příslušnou osobou (řešitel) může být vždy pouze fyzická osoba, jež je bezúhonná, zletilá a plně svéprávná. Zároveň se musí jednat o osobu, jež má schopnosti a možnosti, prověřit a vyhodnotit přijaté oznámení a komunikovat s oznamovatelem podle zákona. Příslušná osoba může být jedna, či jich může být více a je zcela v kompetenci povinného subjektu, zda se bude jednat o osobu interní, nebo povinný subjekt využije externí služby.

Příslušná osoba přijímá všechny oznámení v rámci zřízeného kanálu/zavedeného oznamovacího systému, a kromě prověřování a komunikace s oznamovatelem, musí být schopna navrhnout adekvátní, ucelené a hlavně účelné řešení statutárnímu orgánu povinného subjektu.

Příslušná osoba též o výsledku prověření a řešení oznámení informuje oznamovatele.

JAKÉ JSOU LHŮTY SPOJENÉ S PŘIJETÍM A VYŘÍZENÍM OZNÁMENÍ?

O přijetí oznámení musí příslušná osoba oznamovatele informovat do 7 dní od jeho přijetí. Po dobu 30 dní pak probíhá samotné šetření oznámení (u skutkově náročných oznámení, může být tato lhůta 2x prodloužena, přičemž o každém prodloužení lhůty musí příslušná osoba oznamovatele informovat). Po provedeném šetření oznámení příslušná osoba postupuje způsobem, jak je uvedeno výše.

JAK LZE PODAT OZNÁMENÍ?

Oznámení je možné podat písemně (prostřednictvím e-mailu, formuláře) osobně či ústně. Možnosti podat oznámení ve výše uvedených formách zajišťuje povinný subjekt prostřednictvím zavedeného oznamovacího systému a zveřejněnými informacemi k jeho užití.

Oznamovatel může podat oznámení i přes externí kanál – Ministerstvo spravedlnosti ČR, přičemž o této možnosti musí být poučen.

Oznámení je doručováno vždy pouze pověřené osobě, která je uvedena ve směrnici povinného subjektu a zároveň jsou údaje o ní zveřejněny způsobem umožňujícím dálkový přístup (webové stránky povinného subjektu).

JAKÉ JSOU EVIDENČNÍ POVINNOSTI A CO JE MYŠLENO VÝRAZEM ELEKTRONICKÁ STOPA?

Příslušná osoba je povinna v elektronické podobě vést evidenci údajů o přijatých oznámeních a uchovávat přijatá oznámení po dobu 5 let od jejich přijetí. Do evidence je přístup umožněn pouze příslušné osobě.

Povinný subjekt musí zajistit, a toto pak i v případě kontroly prokázat, že s přijatými oznámeními (a jejich evidencí) nikdo jiný než příslušná osoba nemanipuloval. Splnění výše uvedené povinnosti je mimo jiné prokazováno předložením tzv. elektronické stopy. Elektronická stopa (auditní stopa) je nástroj, který generovat oznamovací systém a který prokazatelně dokládá, kdo a kdy měl k jakémukoliv z přijatých oznámení či jejich evidenci přístup a co s oznámením učinil.

Výše uvedenou povinnost je aktuálně bez specializované pomoci velice obtížné splnit, neboť i při sebelepším interním/vlastním oznamovacím systému, nelze zamezit nahlížení IT specialistů povinné osoby do elektronických evidencí, či je obtížně vysvětlitelné a doložitelné, že se tak nestalo nebo stát nemůže.

CO POVINNÉMU SUBJEKTU PŘI NEDODRŽENÍ ZÁKONA HROZÍ?

Kontrolou plnění zákonných povinností je pověřeno Ministerstvo spravedlnosti ČR a inspektoráty práce.

Sankcí za porušení povinností stanovených zákonem (tj. za přestupek) je udělení pokuty.

Porušení zákona povinnými subjekty lze rozdělit podle závažnosti v zásadě do dvou kategorií, když za méně závažné přestupky lze udělit pokutu až do 400.000,- Kč a za zbývající přestupky pak až do výše 1.000.000,- Kč.

Přestupků se mohou dopouštět i fyzické a další osoby a příslušné osoby, když však v jejich případech jsou pokuty většinou nižší.